

9. Олефіренко Н. Адміністративно-правовий статус адміністративного суду в Україні / Н. Олефіренко // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 3–4. С. 152–156.

10. Коротких А. Ю. Поняття та структура правового статусу адміністративного суду як суб'єкта адміністративної юрисдикції/ Коротких А. Ю. // Митна справа. – 2013. – № 5. Частина 2, Книга 2. – С. 134–139.

11. Шатерніков М. І. Адміністративно-правовий статус господарських судів: сутність та зміст / М. І. Шатерніков // Право і безпека. – 2016. – № 2. – С. 60–64.

12. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 30. – Ст. 542.

13. Світличний О. П. Господарський процес: підручник / О. П. Світличний. – К.: НУБіП України, 2016 – 337 с.

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон Української РСР від 7 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. Додаток до № 51. – Ст. 1122.

УДК 342.3

Фрицький Ю.О.,

д-р юрид. наук, професор,

завідувач кафедри конституційного права та

теоретико-правових дисциплін

Відкритий міжнародний університет

розвитку людини «Україна»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ І ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНУ ДОБУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

З теоретичної точки зору розглядається проблема політики, політичної влади, а також державної влади. На основі аналізу політичної і юридичної науки здійснюється співвідношення політики і державної влади. Політика здійснюється з приводу і для досягнення влади, а отже політична влада і влада державна тісно пов'язані одна з одною, але не є тотожними, що впливає з самого поняття політичної влади.

Ключові слова: влада, політика, політична влада, державна влада, співвідношення, доктрина, правова держава.

С теоретической точки зрения рассматривается проблема политики, политической власти, а также государственной власти. На основе анализа политической и юридической науки осуществляется соотношение политики и государственной власти. Политика осуществляется по поводу и для достижения власти, а, следовательно, политическая власть и власть государственная тесно связаны друг с другом, но не являются тождественными, что следует из самого понятия политической власти.

Ключевые слова: власть, политика, политическая власть, государственная власть, соотношение, доктрина, правовое государство.

From a theoretical point of view the problem of politics, political power, and state power is considered. On the basis of the analysis of political and legal science, the correlation between politics and state power is carried out. Politics is carried out in order to achieve power, and therefore the political power and state power are closely connected with each other, but are not identical, which follows from the very concept of political power.

Keywords: power, politics, political power, state power, relations, doctrine, the rule of law.

Постановка проблеми. У теперішній час основні політичні погляди і вчення, оформилися у теорії на концептуальному рівні. До найбільш важливих серед них відносяться теорія народного суверенітету, теорія народовладдя, представництва та парламентаризму, теорія розподілу влад, доктрина правової держави, теорія функціонування еліт та інші.

Аналіз дослідження даної проблеми. Більшість представників політичної та юридичної науки сьогодення визначають політику таким чином “Політика – система цілей та засобів їх досягнення тієї чи іншої держави у сфері внутрішнього і зовнішнього життя” [1]. Інші вчені стверджують,

що “Політика – це діяльність суспільних класів, партій і угруповань, спрямована на захоплення, збереження і використання влади (державної) в своїх класових інтересах; методи і засоби, за допомогою яких ці завдання і цілі досягаються” [2], або ж, що “Політика (politics) сфера діяльності уряду, пов’язана із використанням державної влади” [3]. Окрім вищенаведених визначень політики можливі ще такі варіанти її розуміння: як спосіб практичної діяльності партій, класів, держав, шляхи і засоби за допомогою яких захищаються інтереси цих суб’єктів; особливий вид діяльності людей, що зв’язаний з організацією всякого процесу соціального життя; як галузь взаємовідносин народів, національностей, партій, інших суб’єктів, що зачіпають відношення між державами і народами та деякі інші. При цьому розрізняють та досліджують: внутрішню та зовнішню політику; політичну діяльність, відносини та відповідальність; політичний конфлікт, процес та режим; політичні партії, ради та бюро; політичні владу та політичну систему; політичну особу та політичних в’язнів; політичні права, свободи та обов’язки людини і громадянина тощо.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з цього можна стверджувати що “чистої політики”, не зв’язаної з іншими сферами життєдіяльності людей, не буває. В широкому розумінні політика охоплює економіку, власне політику, право, соціальну, духовну та інші сфери. З розвитком суспільства в межах суспільно-економічної формації проходить і розвиток політики, оформлення її у цілісну політичну систему.

Отже, політика здійснюється з приводу і для досягнення влади.

Наразі, існують три різних підходи до визначення політики і політичної влади: формалістичний, згідно з яким політика визначається як сукупність рішень, які приймаються політичним діячем або групою осіб, і яка стосується вибору мети і методів їх досягнення за умов різноманітних ситуацій; особливо – поведінковий, коли стверджується, що політика пов’язана з людиною, яка живе у суспільстві, що вона (політика) виникає з

людської натури, з конфліктів між людьми; нарешті, груповий, який випливає з концепції “зацікавлених груп” [4].

На наш погляд, політика, а, звідси і політична влада, як різновид суспільної влади, пов’язані перш за все взаємовідносинами з соціальними верствами суспільства, суб’єктами політичної системи суспільства, формальними і неформальними угрупованнями народу.

Іншими словами, за умов демократичної держави, політична влада реалізується поряд з державою громадськими об’єднаннями (політичними партіями, громадськими організаціями), виробничими колективами, окремими особами.

Основним завданням політичної влади є розробка і впровадження в життя політичних програм усіма суб’єктами політичної системи. Проте, вирішальна роль їх погодження і особливо реалізації безумовно належить державі, як основному елементу політичної системи суспільства, а звідси і державній владі.

Отже політична влада і влада державна тісно пов’язані одна з одною, але не є тотожними. Це випливає з самого поняття політичної влади.

На жаль, загальні поняття політичної влади тяжіють до минулого, зокрема дається таке поняття політичної влади. “Політична влада може бути охарактеризована як соціальне вольове відношення у класовому суспільстві, в якому економічно пануючий клас (народ на певній стадії розвитку суспільства) здійснює політичне керівництво суспільством, використовуючи різні форми примусу та інші шляхи через систему власних політичних організацій, інститутів, норм, ідей, тобто діяльності політичного механізму і застосування політичних засобів” [5].

Інші автори вважають, що політична влада – це вироблення і впровадження у життя політичних програм усіма суб’єктами політичної системи суспільства, а також різними неформальними угрупованнями [6].

Такі і подібні визначення сутності політичної влади призводять до того, що певними дослідниками обґрунтовується

право будь-якої політичної партії, організації виробляти і впроваджувати у життя власну політичну програму.

Очевидно, що в сучасній суверенній державі, якою є Україна, була, є і буде єдина державна політика. Її формує перш за все той, хто очолює державу. А оскільки главою України є Президент, а також парламент та уряд, то вони визначають і здійснюють єдину політику, складовою частиною якої може бути політична програма політичних партій, громадських організацій.

Отже, можна стверджувати, що політична влада в сучасний період реалізується завдяки участі різних ланок політичної системи суспільства у виробленні власних політичних програм, які можуть бути враховані державою в особі визначених Конституцією відповідних посадових осіб та державних органів в процесі розробки і здійснення загальнонаціональної, єдиної Державної програми розвитку Української держави і суспільства, на основі конкретних програм економічного, науково-технічного, соціального національно-культурного розвитку, охорони довкілля України тощо.

За своїм же юридичним змістом політична влада – це сукупність соціально-вольових відносин, які виникають, існують та припиняються в якості конституційно-правових відносин, суб'єктами яких є: Українська держава, народ України, вищі посадові особи та державні органи України, відповідні ланки політичної системи українського суспільства та неформальні угруповання, громадяни України тощо.

При цьому, згадані суб'єкти мають різну за обсягом правосуб'єктність, тому вони реалізують свої повноваження неоднаково, наприклад, держава і особа, але першорядного значення набуває Українська держава, яка і є носієм не лише політичної, але й державної влади.

Отже, державна влада завжди є політичною, проте, політична влада не завжди має державний характер. Співпадаючи за своєю соціальною сутністю, політична і державна влада неоднакові за обсягом, методами, формами виявлення та суб'єктам.

Ось чому важливо в певній мірі розрізняти як політичну, так і державну влади. Остання, взята як ціле, поза її конкретних

проявів в різних “гілках” влади (зокрема, у судової) завжди має політичний характер, в той час, як політична влада не завжди є державною.

Зокрема, політична (але не державна) влада здійснювалася Радами в умовах двовладдя в Росії у 1917 році, вона належала органам, які створювалися у визволених районах Китаю під час громадянської війни до утворення КНР у 1949 році тощо.

Зв’язок політики і державної влади визначається з того, що політична влада у значній мірі співпадає з державною владою, точніше з управлінням справами держави і суспільства через відповідну систему державних органів з певною участю в цьому процесі також недержавних організацій, які використовують ті чи інші засоби впливу на державні органи, а через них на управління державою і суспільством.

Проте, „політична влада” поняття більш широке і може охоплювати також систему недержавних методів впливу на суспільство і громадян. Причому, з урахуванням політичного режиму в країні, вони можуть мати не менше значення, ніж державна влада, а то і визначати її діяльність.

Політична влада – це також засоби впливу політичних партій, рухів та членів партій, учасників рухів (проведення демонстрацій, мітингів, інших заходів), учасники яких організовані, слідує однією командою з метою впливати на політичний стан суспільства і дій владних структур. Цей тип політичної влади здобув назву “суспільна влада”.

На місцевому рівні різновидом політичної влади є влада місцевого самоврядування.

Нарешті, політичну владу називають також публічною владою, виходячи з того, що вона здійснюється у суспільстві і адресована народу [7].

Характерними ознаками політичної влади є: верховенство, загальність, тобто дії політичної влади повинні здійснюватися від імені суспільства.

Структуру політичної влади утворюють суб’єкт, об’єкт та ресурси влади (економічні, соціальні, інформаційні тощо). Звичайно, політична влада структурується за різними критеріями, що зумовлює поділ її на види, тобто: на владу

політико-державну чи політико-недержавну; державна влада і політика; недержавні об'єднання (партії, рухи), у свою чергу кожний з видів поділяється на свої складові [8].

Політична влада має різні рівні: загальнодержавний, унітарний, федеральний, регіональний, місцевий.

Таким чином, політична влада – це вироблення і запровадження у життя політичних програм усіма суб'єктами політичної організації суспільства, а також різними неформалізованими угрупованнями. Державна влада – це влада яка здійснюється тільки державою і характеризується можливістю примусу, суверенністю, універсальністю і здатністю владно примусового впливу на поведінку усіх людей і їх організацій, забезпеченого державно-правовими методами.

Політична і державна влада поняття не тотожні. Є три точки зору на поняття і співвідношення цих двох влад: політична влада явище більш широке, ніж влада державна; політична влада здійснюється пануючим класом через державу; державна влада не синонім політичної влади, а її основне ядро, її зміст.

Як ототожнювання політичної і державної влади, так і тлумачення державної влади, як основного ядра політичної влади, не має під собою ґрунту. Звичайно, державна влада завжди є владою політичною, до того ж такою, що здійснюється головним суб'єктом політичної системи – державою, але в умовах формування громадянського суспільства і правової держави, а тим більше в умовах їх реального функціонування, пріоритет у здійсненні політичної влади повинен бути свідомо відданий інститутам громадянського суспільства, тобто політичним партіям, громадським організаціям і рухам, трудовим колективам і іншим недержавним організаціям. Таким чином, слід визнати, що політична влада поняття більш широке ніж державна влада за рахунок того, що здійснюється більшим колом суб'єктів політичної системи.

Розглядаючи це питання неможливо не зупинитися на важливішому аспекті, що характеризує політичну владу з якісної сторони, а саме на проблемі демократії. Демократія – одна з найдавніших форм організації політичної влади, яка вживається

для позначення трьох основних якостей: народовладдя, верховенства народу як джерела влади; рівноправності, що характеризує ступінь прав і свобод людини; свободи особистості. Таким, чином, демократія по відношенню до політичної влади виступає як відповідний політичний порядок, система взаємних обов'язків влади і народу. Вже зазначалося, що політика реалізується в межах політичної системи. Остання вибирає у себе найбільш широку сукупність матеріальних і нематеріальних компонентів зв'язаних політичними відносинами з приводу здійснення політичної влади. Елементами політичної системи суспільства необхідно визнати: суб'єктів (носіїв) політики; політичні норми та принципи; політичні відносини (стосунки); політичні погляди, політичну свідомість та культуру; зв'язки, що об'єднують названі компоненти. При системному вивченні цих компонентів можна зробити висновок, що вони передбачають існування і функціонування п'яти основних сторін політичної системи: інституціональної (організації, установи); регулятивної (норми та принципи); функціональної (політичні функції, політичний процес та режим); ідеологічної (політичні погляди, політична свідомість та культура); комунікативної (зв'язки, що об'єднують вказані компоненти політичної системи).

Розглядаючи названі компоненти більш детально необхідно зазначити, що систему суб'єктів політичної системи іноді називають політичною організацією суспільства, тобто суб'єкти політики – класи; нації; соціальні прошарки; різноманітні об'єднання громадян; політичні партії; громадські організації та рухи; виробничі колективи; окремі люди; державні органи та держава в цілому.

Наступним елементом політичної системи є політичні норми тобто основні правила і принципи, що регулюють політичні відносини між народами, націями, соціальними групами, партіями, політичними особистостями. До складу політичних норм включаються норми права, норми політичних партій і громадських організацій, політичні звичаї і традиції, політичні принципи, моральні норми політичного життя та інші.

Окремим структурним елементом політичної системи є політичні відносини, тобто врегульовані політичними нормами стосунки між політичними суб'єктами у процесі яких у суб'єктів з'являються і реалізуються права і обов'язки. Політичні відносини включають у себе реалізацію політичних функцій, а також існування політичного процесу і політичного режиму.

Важливими та самостійними компонентами політичної системи суспільства є політичні погляди, політична свідомість і політична культура. Важливим системоутворюючим фактором у політичній системі суспільства є політична діяльність, яка пов'язує і забезпечує взаємодію усіх компонентів політичної системи.

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, робимо висновок, що політична система суспільства – це сукупність державних і недержавних інститутів, які здійснюють владу, управління суспільством, регулюють взаємовідносини між громадянами, соціальними та етнічними групами, забезпечують стабільність суспільства, відповідний порядок в ньому. Політична система включає в себе: соціальний захист влади, її носіїв, визначає інститути, через які реалізується влада у державі й суспільстві.

Провідним інститутом є держава з усіма її складовими і державною владою та її складовими: законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади.

Література:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редколегії) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – С. 629.
2. Советский энциклопедический словарь. – Изд-во «Советская энциклопедия». – М., 1980. – С. 1041.
3. Большой энциклопедический словарь. – М.: ИНОРА-М, 2002. – С. 441.
4. Чиркин В.Е. Политическая и государственная власть. – “Государство и право”. – М., 1991. – № 9. – С. 24.
5. Там же, с. 28. Его же. Элементы сравнительного государствоведения. – М., 1994. – С. 15-16.
6. Рабинович П.М. Основы загальної теорії права і держави. – К., 1995. – С. 54-69; Колодій А.М., Копейчиков В.В., Лисенков С.Л., Пастухов В.П., Сумін В.О., Тихомиров О.Д. Теорія держави і права. / Навчальний посібник. – К.: “Юрінформ”, 1995. – С. 47.

7. Головатий М.Ф. Формування державної молодіжної політики в сучасній Україні // Автореф. дис. ... докт. з політ. наук. – К., 1996. – С. 13.

8. Конституционное право: Энциклопедический словарь, Изд-во НОРМА. – М., 2001. – С. 425-426.